

Nitel Araştırma

Psikolojide Lacanyen Söylem Analizi Yaklaşımı: Madde Bağımlılığı ve Yasa İlişkisinin Terapi Sürecinde İncelenmesi ÖrneğiSinem Baltacı^{1*}, Faruk Gençöz²¹ Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Eskişehir, Türkiye² Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye**Makale Bilgisi****Anahtar kelimeler:**bağımlılık,
Lacanyen söylem
analizi, söylem,
dile dönüş hareketi**Öz**

Günümüzde bağımlılık oranlarında ve türlerinde yüksek oranda artış görülmektedir. Bu artışla eş zamanlı olarak bağımlılığın önlenmesine yönelik kurumsal ve yasal birçok düzenleme ortaya çıkmıştır. Ancak diğer yandan toplumsal söylemde, Özne'nin keyif verici maddelere ulaşmayı hak ettiğine dair birçok ifade ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada, madde bağımlılığı ile yasa ilişkisinin bir terapi sürecinde tarihi, kültürel ve güncel değerlendirmeler ışığında söylemsel temelde incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, madde bağımlılığını önleme merkezine yasal düzenlemeler sonucu gönderilmiş bağımlı kişiyle yürütülmüş bir terapi süreci analiz edilmiştir. Analiz Parker ve ekibinin Lacan'ın teorisinden ortaya koyduğu eleştirel söylemsel yaklaşımın ışığında ortaya çıkan Lacanyen Söylem Analizi metodolojisine dayandırılmıştır. Buna göre analizde, klasik söylem analizindeki sözlerin benzerlik ve farklılıktan öte; sözdeki karışıklık, yokluk, anlamın düştüğü/bozulduğu an ve Özne'nin Başka ile ilişkilendirilme konumlandığı yere odaklanılmıştır. Sonuçlara göre, kişinin kendi talebinin olmadığı ve güvenin yok olduğu koşullarda yürütülen görüşmelerde terapist ve kişi arasındaki güç ve otorite pozisyonlarının önemli ölçüde etkilendiği görülmüştür. Diğer yandan, maddenin kendisinin ne olduğunun yerine, onun ilişkideki yerinin önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Madde kullanıp kullanmama konusunda şüphenin zevk nesnesi halini aldığı durumlarda, terapistin bu şüphe üzerinden kişi ile ilişkilendirilme yerine, bunun analizinin sürmesine aracılık etmesi önemli görülmüştür. Son kısımda madde bağımlılığı konusunda klinik uygulamaya yönelik değerlendirmeler toplumsal söylem ışığında verilmiştir.

Abstract

Today, there is a significant increase in the rates and types of addiction. Although many institutional and legal regulations have been established to prevent addiction, there are many expressions in the society's discourse encouraging subjects to use substances of different types for pleasure. The aim of the current study was to examine the relationship between substance addiction and law in psychotherapy process based on historical and cultural evaluations. Accordingly, a therapy process that was conducted with a patient who was sent to a center of addiction prevention because of legal enforcement was analyzed. The methodology of this study was based on Lacanian Discourse Analysis, which was put forward by Parker and his colleagues in the light of the critical discursive approach. Rather than analyzing the similarity and repetition of the words which was the case in classical discourse analysis; Lacanian Discourse Analysis focused on the contradiction, absence, and positions where the subject speaks in relation to the Other. Results showed that in the interviews which were carried out in the absence of trust and lack of demand, the power and authority positions of the therapist had been significantly compromised. Additionally, the place of addiction in the subject relations seems to be more crucial rather than the actual properties of the substance. Moreover, in cases where doubt of substance using becomes an object of pleasure, the therapist should not relate with the subject through this doubt. In the last part, the clinical applications for substance addiction were discussed in light of the current dominant discourse.

Keywords:addiction,
Lacanian discourse
analysis, discourse,
turn to language

*Sorumlu Yazar, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Meşelik Kampüsü, Odunpazarı/Eskişehir.

e-posta: sinembaltaci7@gmail.com

DOI: 10.31682/ayna.482168

Gönderim Tarihi (Received): 13.11.2018; Kabul Tarihi (Accepted): 19.02.2019

2148-4376/ All rights reserved.

Giriş

Bağımlılık kavramı önceleri madde ve alkol için kullanılırken; bugün yemek, oyun, kumar, internet, alışveriş, biriktirme ve spor gibi birçok alanda kullanılmaktadır (Dünya Sağlık Örgütü, 2018, Nisan 21). Bu yeni bağımlılık türleri isimlerini bağımlı olunan nesneye göre almaktadır. Bu durumda bağımlı olarak tanımlanan kişide favori bir nesne, ilaç ya da maddenin bir değerine ağır bastığı söylenebilir. Peki, Özne bir madde/nesne yerine değerini neden seçer ya da ötekileri neden seçmez? Nesnenin Özne'deki konumu nedir, neyle ilişkilidir? Özne aslında neye bağımlıdır? Kültürel, toplumsal ve tarihi bağlam içerisinde bağımlılığın Özne'deki yeri nedir? Bu sorulardan yola çıkılarak bu çalışmada bağımlılığın kültürel ve tarihi yapısını gözden geçirilecek, ardından bu konudaki bir terapi görüşmesinin süreci, Ian Parker (1998) ve ekibinin eleştirel söylemsel psikoloji ve dilbilim çalışmaları ile ortaya koyduğu söylem odaklı bir metodolojik yaklaşım olan Lacanyen Söylem Analizi kapsamında incelenecektir.

Bağımlılığa Kültürel ve Tarihi Bir Bakış

Dil ve yasalar gibi, kültürler de Özne'nin arzu nesnesiyle olan ilişkisini belirlemektedir. Diğer bir ifadeyle kültürel bağlam, Özne'nin *sözle bir ilişki kurma, kanunu uygulama ve keyfi düzenleme* ihtiyaçlarında kurucu niteliktedir (Malone ve Baldwin, 2011). Ancak kültür kavramının kendisi de değişken olduğundan bu tanımdaki değişimlerin de Özne üzerindeki etkisi anlam kazanmaktadır (Doğan, 2012). Naparstek (2011) bağımlılık yaratan bir maddenin/nesnenin bir kültürden diğerine, bir dönemden öteki döneme göre olumlu ya da olumsuz değerler alabildiğini belirtmektedir. Örneğin, bir dönemde kullanımı uygun görülen bir maddenin başka bir dönemin toplumsal sisteminde kabul edilirliğinin düştüğü görülmüştür. Diğer bir yandan, aynı dönem ve kültür içindeki bireyler arasında da fark bulunabilmektedir. Bu durumlar gösteriyor ki, kültürel ve zamansal yorumlamalar nesnelere 'fazla' kullanımının toplum içindeki kabul edilebilirliğini belirlemektedir (örneğin bir dönem ortaya çıkmış olan oyun bağımlılığı ya da alışveriş bağımlılığı gibi). Bu kültürel ve dönemseller değişimin yanı sıra, herkesin aynı maddeden aynı biçimde etkileneceği de bir mittir. Bu durum Freud tarafından kokainin herkesi aynı şekilde etkilemediğini fark etmesiyle ortaya koyulmuştur (akt. Loose, 2011).

Günümüze baktığımızda, bağımlılık türlerinin (çeşitlerinin) artışı gibi, bağımlılık oranlarında da artış sürmektedir (Dünya Sağlık Örgütü, 2018). Bu artışla paralel olarak devlet politikalarında bağımlılığı önleyici-koruyucu çalışmaların da arttığı görülmektedir. Bu yönetim ve idari pozisyondan gelen önleyici çalışmalara ters yönde olarak ise, toplumsal

söylemde çeşitli maddelerin kullanımını teşvik edici bir yapının geliştiği görülmektedir. Buna örnek olarak alışveriş indirimleri, hızlı yemek sistemleri ya da happy hour şeklindeki indirimli alkol saatlerinin ortaya çıkışı verilebilir. Her ne kadar bağımlılığın engellenmesi ve yasakların artışı söz konusu olsa da diğer yandan, *Özne'nin keyif verici maddelere ulaşması gerektiği ve bunu hak ettiğine* dair ifadeler toplumsal yapı içinde yer etmeye başlamıştır. Bu durumu madde bağımlılığına ilişkin “altın vuruş” söyleminin kullanımında da görmek mümkündür (Baltacı, 2018). Bu ifadede maddenin öldürücü etkisi sunulmak istenirken, seçilen kelimelerin pozitif konumu, maddenin kendisini cazip kılan bir söylemi beraberinde getirmektedir.

Nesneler ve etkileri bu denli çeşitlenebilmekteyse, o zaman Özne için bağımlı olunan şey nedir sorusu ortaya çıkmaktadır. Lacanyen teori üzerinde çalışan araştırmacılar, bağımlı kişinin nesnenin kendisine değil, onun *etkisine* bağımlı olduğuna vurgu yapmaktadırlar (örn; Loose, 2011; Malone ve Baldwin, 2011). Öznenin özgün yapısına ait bir gösteren (signifier), nesnenin kendisinden öte, onun etkisinin ve işlevinin söze döktüğü, görünümüne sunduğudur. Bu kapsamda Lacanyen bağlamda en genel biçimde bağımlılık kişinin *Başka ile ilişkisindeki bir semptom* olarak değerlendirilir.

Yukarıdaki çalışmalar gösteriyor ki, bağımlılık meselesinde kültürel sistem ve yasa ile ilişkilene önemli yer etmektedir. Bu çalışmanın amacı, madde bağımlılığı ve yasa ilişkisinin bir terapi süreci içerisindeki konuşmalar üzerinden toplumsal ve tarihi söylem eşliğinde analiz edilmesidir. Söylem analizinin terapi çalışmalarında kullanıldığı bilinmektedir (Georgaca ve Avdi, 2009). Bu çalışmada da Lacanyen Söylem Analizi Yaklaşımı zemin alınacaktır. Aşağıda bu çalışmanın dayandırıldığı metodolojik zemin anlatılmıştır.

Metodoloji

Sosyal İnşacı ve Eleştirel Epistemolojiye Dayalı Dil ve Söylem Çalışmaları

1950'lerdeki dilbilim araştırmaları ile ortaya çıkan dile dönüş hareketinde (turn to language) öznenin sadece *ne* (content) söylediğine değil, *nasıl* (form) söylediğine de odaklanmak gerektiği vurgulanmaya başlanmıştır (Pavon-Cuéllar ve Parker, 2014). Bu hareketin neticesinde konuşma (talk) iletişimi sağlayan bir *araç* olmaktan çıkarılıp, bireyin ortaya koyduğu bir eylem, yapılan/üretilen bir edim olarak görüldü (Georgaca, 2000; Harper, 1996). Böylece sosyal bilimler alanında pozitivistten farklı biçimde konumlanmış olan sosyal inşacı ve/ya eleştirel epistemolojiye dayalı birçok yöntembilim ortaya kondu (Lutz ve Knox, 2014). Söylem Analizi, dil üzerine odaklanan bu sosyal inşacı ve eleştirel bakış ile ortaya çıkmış yaklaşımların yöntemlerinden biridir (Balnaves ve Caputi, 2001; Burr, 1995).

En genel itibariyle 'söylem' dilin belli türdeki sosyal bağlar içinde örgütlenmesi olarak tanımlanmaktadır (Parker, 2005b). Kişinin dünyaya ve kendine dair temsillerini barındıran, bireye özgü eylemlerini şekillendiren yapılanmadır (Frosh, 2014). Söylem analizi denildiğinde ise Harper'ın (1995) tanımlamasıyla 'şemsiye' bir terim düşünülmelidir; çünkü içerisinde farklı teorilerden yön bulan birçok analiz bulunmaktadır. Örneğin, Potter ve Wetherell (1987) söylemsel *araçlara* (rhetorical devices) ve konuşmadaki içeriğin (content) *benzerliklerine* odaklanmışken, Derrida (1978) ve Foucault (1976) daha çok toplumsal yapı içindeki baskın söylemin analizine makro düzeyde odaklanmıştır.

Lacanyen Söylem Analizi Yaklaşımı

Lacanyen Söylem Analizi Yaklaşımı, Ian Parker (1998) ve ekibinin klasik söylem bakışının sınırlı olduğu görüşüyle ortaya koydukları bir metodolojik zemindir. Buna göre, klasik söylem yaklaşımı bir metindeki benzerlik ve farklılıklara bakarak yalnızca *çeşitliliğe* odaklanmaktadır; ancak onlara göre söylem analizinin odağı '*karşıtlığa*' (contradiction) çekilmelidir. Bir diğer ifadeyle, belirli kelimelerin diğerleriyle ne derece benzediğine bakmak yerine; nasıl *farklılaştığına, anlamdan ayrı ve yanlış kurulduğu, bozulduğu yerlere* bakmak gerekmektedir; çünkü Özne'ler arası ilişkilenebilmeyi onların farklılaştığı noktalar belirlemektedir (Parker, 2005b, s. 89). Ayrıca söylem analizi yürütülürken metnin *işaretbilimine* (semiotic) ve dildeki *direnmelere ve tarihi ve kültürel bağlamına* bakılmalıdır; çünkü konuşma ediminde dilin kendini belirli güçlü kalıplara ne denli mesafede tuttuğu önemlidir (Negro, 2014; Parker, 2005b; 2015; Pavon-Cuéllar, 2014; Young, 2014).

Söylem analizinde Parker'ın Lacan'ın çalışmalarını işaret etmesi çok da tesadüfi değildir; çünkü Lacan'ın çalışmaları bizzat dilbilim, söylem ve eleştirel odaklıdır. Onun 'eleştirel konumu' Freud'a dönüş hareketi ifadesiyle başlattığı dönemin Anglo-Amerikan yapısına karşı olan çalışmalarıyla bizzat teorisinin kurulumundan gelmektedir (Fink, 1996; Lacan, 1998). Söylemsel konumunu ise Levi-Strauss, Saussure ve Jacobson'ın yapısalci ve dilbilim üzerine olan çalışmalarından almaktadır (Evans, 2006, s. 187; Homer, 2016, ss. 51-68; Lacan, 1977).

Parker (2005a) yukarıda belirtilen özellikleri dolayısıyla Lacan'ın çalışmalarının söylemsel, dil bilimsel ve yapı-çözümüne odaklı olduğunu göstermiş ve bir metnin analizinde Lacanyen teori ile çalışan birisinin bunu yedi temel özellik çerçevesinde ele alabileceği bir bağlam sunmuştur. Sibel Arkonaç (2017) ise Parker'ın makalesinin dilimize çevirisini yapmıştır. Bu yaklaşım bilhassa bir metodolojik zemin olarak değerlendirilmelidir (rölativizm ontolojisi, sosyal inşacı ve eleştirel psikoloji epistemolojisine dayanan, analizde kullanılacak tekniklerin zeminidir; tekniklerin kendisi değildir, bkz. Kuş, 2003; Parker, 2005b; 2015;

Young, 2014). Böylece, araştırmacılar kendi özgün sorularını, niteliksel çalışmaların duruşu içerisinde, bu yaklaşım temelinde kurabilirler. Bu çalışmada da Lacan'ın çalışmaları ile Parker'ın derlediği bu yedi temel öge göz önünde bulundurulmuştur (Ek-1).

Analizin Odağı

Bu çalışmada, Parker'ın (2005a) öne sürdüğü Lacanyen Söylem Analizinin kuramsal zemininden hareket edilmiş; analizin odağı çalışmanın araştırma sorusuna ve amacına bağlı olarak oluşturulmuştur. Buna göre, madde bağımlılığı ve yasa ilişkisini bir terapi süreci içerisinde incelemek ve bunu tarihi ve kültürel söylem ışığında analiz etmek amacıyla, bu çalışmada analizin odağı (a) Konuşulmayan/Yok Olan; (b) Temel Gösteren ve Tekrar Eden; (c) Başka ile İlişkilene; (d) Başka'nın Rolü; (e) Görüşmedeki Çatışma Noktaları olarak belirlenmiştir.

Veri

Söylem analizinde, doğal görüşmeler, röportajlar, edebi yazılar veya diyaloglar gibi konuşma içeren metinler (text) incelenilmektedir (Kuş, 2003; Parker, 2005b). Bu çalışmada veri, madde bağımlılığı bulunan bir kişi ile yürütülen bir terapi görüşmesinden belirlenmiş olan üç görüşmenin kayıtlarından elde edilmiştir. Görüşmenin belirlenmesinde herhangi bir seçim kriteri oluşturulmamış, ulaşılabilirlik ve gönüllülük esas alınmıştır. Yapılan görüşmelerden 1, 5, ve 7. görüşme analiz için seçilmiştir. 1. ve 7. görüşme ilişkin kurulma ve sonlanma aşamalarının önemli olması sebebiyle seçilirken, 5. görüşme terapistin bir formun imzalanması konusunda anlaşmazlık yaşanan bir görüşme olduğunu belirtmesi ile çalışmaya dahil edilmiştir. Hasta ve terapistle ilişkin kişisel bilgilerin tamamı değiştirilmiştir.

Belirlenen terapi görüşmesi, madde bağımlılığını önlemeye yönelik bir kurum ile üniversite arasında yapılan iş birliği neticesinde terapi hizmeti veren bir terapistin, madde bağımlılığı bulunan bir kişi ile yürüttüğü bir görüşmedir. Görüşmeyi yapan terapist, klinik psikoloji yüksek lisans eğitiminde, bağımlılık konusunda stajını yapmaktadır ve süreç boyunca süpervizyon almıştır. Görüşmeye katılan kişi, takma ismi ile Mehmet (M.) ise otuzlu yaşlarında, erkek, madde bağımlılığını önleme merkezine yasal zorunluluk süreciyle gelmiş bir öğrencidir. Terapist ile görüşmelerine kurumun yönlendirmesi ile başlamıştır. M ile düzenli bir aralık olmaksızın, toplamda yedi görüşme yapılmış, M sonraki görüşmelere gelmemiştir.

Refleksivite

Nitel yaklaşım araştırmacının konunun seçiminden sürecin sonuna kadar bizzat araştırmanın içinde olduğu görüşünü benimser ve bu konunun göz ardı edilmesinin mümkün olmadığını (objektivite), bilhassa incelenmesi gereğini vurgular (Kuş, 2003). Refleksivite olarak adlandırılan bu özellik ile nitel çalışmalarda araştırmacının konumlanışına yer verilir (Frank, 1997). Buna göre, aşağıda öncelikle araştırmanın birinci yürütücüsü olarak eğitimimi, araştırma ve terapi yönelimimi ve konuyu nasıl seçtiğimi belirtecek, ardından ikinci araştırmacı ve araştırma grubuna yer vereceğim.

İlk araştırmacı olarak ben, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Klinik Psikoloji Bütünleşik Doktora Programı eğitiminde klinik psikoloğum. Eğitimim boyunca süpervizyon altında terapi görüşmeleri yaptım ve süpervizyon verdim. Analitik oryantasyon ile başlamış olan ilk yönelimimin ardından, son 3.5 yılda Lacanyen Psikanalitik Yaklaşım üzerine odaklandım. Araştırma ve uygulamalarımda, Lacan'ın Özne'nin Başka ve dil üzerinden kurulduğu ve toplumsal söylemin bu kurulumu belirlediğine dair görüşleri etkili oldu. Bu bağlamda, konuşan Özne'nin söylemlerinin analizine odaklandım. Bu çalışma konusunu seçmemde ise, ilk olarak, tez çalışmamda obsesif yapıdaki kişilerin yasa ve düzene sıkı biçimde uymalarını fark etmem ile bunun tersi yapılanışlara dair sorularımın oluşması oldu. Bu süreçte Eskişehir'de, çalıştığım üniversite tarafından Valiliğin Bağımlılıkla Mücadele Çalışma Grubu Komisyonu'nda görevlendirildim. Buradaki toplantılarda madde bağımlılığı konusu, Özne'nin yasa ile çatışmada olduğu bir konum olarak dikkatimi çekti. Böylece, madde bağımlılığının yasa ile ilişkisini söylem analizi ile incelemek adına bu çalışmayı başlattım.

İkinci araştırmacı, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nde öğretim üyesi bir klinik psikolog ve Lacanyen Psikanalizi üzerine formasyonda bir analisttir. Kendisinin psikanaliz, Lacan ve psikoterapi üzerine verdiği çeşitli dersleri ve çalışmaları bulunmaktadır. Madde bağımlılığı konusunda Ankara ilinde yürütülen Bağımlılıkla Mücadele Çalışma Grubu Komisyonu'nda görev almış ve bunun neticesinde bağımlılığı önlemeye yönelik bir merkez ile üniversitenin işbirliğine yönelik çalışmalar başlatmıştır. Bu araştırmadan önce kendisiyle madde bağımlılığı ile ilgili teorik okumalar ve tartışmalar yürütülmüştür. Çalışma başladığıdaysa araştırma ve sonuçlar üzerine birlikte tartışılmıştır.

Araştırma boyunca, konunun belirlenmesi, terapi süreci, hasta ve analizler hakkında görüşmeyi yürüten terapist ile tartışılmış, sonuçlara yönelik geribildirim alınarak araştırmanın niteliği (trustworthiness) arttırılmıştır. Diğer yandan, sonuçlar nitel araştırma, Lacanyen Psikanaliz ve bağımlılık üzerine çalışan bir çalışma grubu üyelerine sunulmuş ve sonuçların tartışılması ile analizler zenginleştirilmiştir.

Analiz Süreci

Bu çalışma için, belirlenen üç görüşmenin toplamda 154.67 dakikalık kaydı dinlenerek deşifreleri (yazıya dökümleri) yapılmış, bu dökümler Jefferson'un (2004) kodlama sisteminden seçilen temel dokuz kodlama ile kodlanmıştır (Ek-2). Bu kodlamalarda temel olarak belirgin durma noktaları, yükselme-düşmeler ve dil sürçmeleri gibi kesilme anlarına önem verilmiştir. Yazıya dökülmüş ve kodlanmış olan metinler birçok kez okunmuş; Lacanyen Söylem Analizi ve Eleştirel Söylemsel Psikoloji yaklaşımları temel alınarak analizin odağı kapsamında analiz edilmiştir. Bu analizde ortaya çıkan madde bağımlılığı ve yasa ilişkisi ve Özne'nin konumlanışına dair sonuçlar aşağıda alıntılarla birlikte verilmiştir.

Analiz

1. Konuşulmayan/Yok Olan: Terapi Ortamında “Güvenin Yokluğu”

M bu terapi görüşmelerine yasal düzenlemeler sonucu zorunlu olarak geldiği madde bağımlılığını önleme merkezinde katılmıştır. Bu sürecin ilk görüşmesinden itibaren M bilgilerinin ailesine ve yasal mercilere gidebilme olasılığından şüphe duymuş, sıklıkla madde kullanımına dair bilgi vermemeye çalışmıştır. İlk görüşmeden itibaren süren bu konunun, son görüşmede arttığı ve son alıntıda görüleceği üzere M Bey'in son sözünün “*güvenmesem şimdi isterdim*” olması dikkat çekmiştir. Güvenin olup olmaması konusundaki bu değilleme ile sonuçlanan görüşmelerde *güvenin olmaması/yokluğu durumu* belirgin olmuştur.

Alıntı 1 (7.Görüşmeden):

16. Yani normalde (.) savcılık izni olmadan ses kaydı (.) hüküm (.) göstermiyordu ama. Yani en son Yargıtay bir karar verdi (.) delil olarak kabul edebiliriz diye. Gerçi ben de (.) suç pek anlatmadım herhalde de.

507. T: H11. Para geliyor dediğiniz neyden neyi yapmaktan bahsediyorsunuz?
(0.1)

M: Nasıl? Yani ş-şöyle bir şey, (.) niye ses kaydı alıyoruz ki? (.) Derim yani şimdi.

T: H11.

(0.4)

M: ° O zaman da böyle oluyor. °

T: H11. Ses kaydı alıyorsanız söylemi- söylememekle ilgili bir şey.

M: **Tabi. (.) Söylemem.**

1049. M: Haftaya olur hocam.(0.1)

T: İ tamam haftaya da, (.) o zaman sizi bekletmeyeyim haftaya vereyim (terapistten o da bir onam formu istiyor).

M: Tamam.

T: Öyle yapalım, tamam. Görüşmek üzere.

M: İyi günler hocam, kolay gelsin.

T: Hoşçakalın iyi günler.

M: **Güvenmesem şimdi isterdim, (.) yani güvencim var o yüzden.**

T: Anlıyorum

M: Kolay gelsin hocam iyi günler.

T: Size de, kolay gelsin.

2. Temel Gösteren ve Tekrar Eden: *Madde Kullanıp Kullanmadığı Belirsizliği*

M ilk görüşmeden itibaren, kurumda madde kullanmasının yasak olduğunu bilmesine rağmen, görüşmelerde belirli koşullarda madde kullanabileceğine dair ifadelerde bulunmuş, hatta kullanabileceği koşulları sıralamıştır:

Alıntı 2 (1.Görüşmeden)

160 M: **bir de ben vikipedide şey okumuştum (Ø) üç ayda bir ya da iki ayda bir içilirse krize girmezsin, yani yoksunluğa düşmezsin.**

775. T: Ne zamana denk geliyor onlar?

M: Belli olmuyor, **yani şartlar uyuşacak** ı mesela üzerinden- **gönül rahatlığıyla içebilmeliyim.** Yani gönül rahatlığıyla nasıl içerim. **Mesela bugün içtim, yarın içmek benim gönlümü rahatlatmaz.** Ama mesela (.) bugün içtim, iki ay sonra içtiğim zaman gönlüm rahat oluyor. Bir de, mesela (.) arabam olmalı, param olmalı, zamanım olmalı. Ondan sonra içtiğim zaman ailem bilmemeli.

Birkaç görüşme sonrasında ikişer ve üçer hafta aralıklarla görüşmeye gelmeyen M, öncelleri sıraladığı bu koşulları yaşadığını söylemiş; ancak madde kullanıp kullanmadığı bilgisinden belirgin biçimde söz etmemeye girişmiştir. Bu durumda, terapistin M'nin madde kullandığına dair şüphesinin arttığı ve bu durumu belirlemek için sıklıkla sorular sorduğu gözlenmiştir. Aşağıda buna bir örnek bulunmaktadır:

Alıntı 3 (7. Görüşmeden)

192. T: Açmak ister misiniz biraz daha, uyuyakaldım kısmını gelmediğinizde (geçen haftalarda

gelmemiştir).

M: Uyuyakaldım (.) yani aslında basit bir sebep. **Yani öyle farklı bir sebebi yok.** ↓

T: H11. (O.1) hıhı. (O.2) İki gün uyumamıştım ((hıhı diyor)) (.) dediniz. (O.1)

M: Oyun oynadım.

M: H11.(O.1) Nasıl hissediyorsunuz sormamla ilgili?

M: Yani hani kibar olma çabası.

T: H11.

M: Yoksa, farklı bir çaba değil. ↓

T: H11.

(O.2)

M: **Şimdi (.) olmadı ama neyse.**

T: Nasıl olmadı? (O.2) Neyi olmadı?

M: Yani (.) kusura bakmayın ama öyle yani ((hafif gülüyor))

T: **Ney?**

M: Şimdi böyle söylediğim zaman hani (.) ne bileyim sizin düşünceleriniz de önemli oluyor benim için. (.) Ama (.) bir yandan da u terapide olduğumuz için **doğruları söylemem gerekiyor.**

T: H11.

M: **Aslında güzel yalan söyleyip kıvrıradabilirim ama yalan söylememe de gerek yok.**

Madde kullanıp kullanmadığının bilgisinin ortamda belirsiz veya yok olması aynı zamanda var olmasına işaret etmektedir. Sıklıkla bu durumun altını çizen M ile terapist arasında *madde kullanımına dair bir belirsizliğin* olduğu görülmektedir. Tüm görüşmeler boyunca bu belirsizlik, terapist ve M arasında konuşulmayan, ancak tekrarlı olarak var edilen bir işaretleyici olarak yer etmiştir.

3. Başka ile İlişilenme: Madde Kullanımına Dair Şüphe ile İlişilenme, Şüphe Oyunu

M diğer ilişkilerinde de sıklıkla madde kullanımına dair belirsizlik içeren biçimde bazı olaylardan söz etmektedir. Örneğin, babasının madde kullanıp kullanmadığına dair şüphesi arttığında tahlil vermeye gelen M, bu şüpheli durumlarda heyecanlı hissettiğini gülerek belirtmektedir. Madde kullanım belirsizliğinin diğerleri ile ilişilenmesinde yer tuttuğu görülen M'nin, Başka'nın arzusunun kendisinin madde kullanmaması üzerine olduğunu; devlet, aile veya terapistin kendisinin madde kullanmasını istemediklerini düşünmektedir. Başka'nın kullanmaması isteği üzerinden, onlara kullanmadığını göstermeye çalıştığını

örnekleyen M, tüm durumlarda ‘ne gerekiyorsa onu yapıyorum’ demektedir. Babası ile ilişkisinde M’nin madde kullanımını bir oyun haline getirdiği ‘yem’ mi atıyorlar ifadesinde temsiliyet bulmuştur. M’nin bu ifadelerine bazı örnekler aşağıdadır:

Alıntı 4 (1. Görüşmeden)

795. M:...Geldik, tahlil verdik, temiz çıktı (.). **Yani genelde, gerçekten bir şüphe duyarlarsa (.) geliyorum tahlil veriyorum. Valla heyecanlıydım acaba temiz çıkar mı çıkmaz mı diye. Giderken de mesela mutluydum**, hatta (.) ben dedim ki **şimdi sen bittin dedim. İşte ben ona kızacaktım** ama sonra dedim niye kızılıyorsun ki ↓ (.) **aslında iyi bir fırçalamam lazımdı ama** (.) Yüz yüze gelince öyle olmuyor. Baba olduğu için.↓ Gerçekten şüphe duyarlarsa işte tahlile geliyoruz. (.) **Ya aslında yem mi atıyorlar napıyorlar bilmiyorum.**

Alıntı 5 (7. Görüşmeden)

93. M: Ondan sonra sen ne iş yapıyorsun dedim. Narkotiktenim felan dedi. Ondan sonra (.) yarım saat önce birileri aradı. Ankara emniyetinden arıyoruz, takiptesin (.) bir daha içersen (.) seni alıcaz, haberin olsun felan dedi. Bunda iki ihtimal geliyor aklıma (.) nı birincisi ya **biri beni şikâyet etti. Ya da (.) babam yaptırıyor olabilir...** Benim açımdan aslında (.) lehine bir durum. En azından daha tedbirli davranırım.

4. Başka'nın Rolü: Güç ve Otorite Konumunda Olduğu Varsayılanlar Olarak Devlet, Aile, Vücut, Vicdan

M kendisine ceza keseceği, olumsuz duygular hissettireceği ya da sonrasında kendisini uğraştıracağını düşündüğü Başka pozisyonundaki yasa koyucu kurumlara yönelik konuşmaktadır. Tekrarlı olarak bu kurumların kendisine uygulayabileceği olası potansiyel cezaları/sınırları/engellemeleri ortadan kaldırma girişimlerine yönelik açıklamaları buna işaret etmektedir. Örneğin M adalet üzerine bir bölüm okuyarak tüm yasaları öğrendiğini; devletin nerede, ne miktarda ve nasıl içtiğinde ceza keseceğini bildiğini ki genelde de hiç ceza alınmadığını belirtmektedir. Yakalandığında polislerin yalnızca kendisiyle öğüt verici biçimde konuştuğunu ve bu konuşmalarda sadece nasıl “*yrtabileceğini*” düşündüğünü belirtmektedir. Yine evde yasa koyucu olarak görünen babasının, kendisini duygusal ya da maddi olarak cezalandıracağını bildiğinden, ailenin de ne zaman ve ne durumda şüphe duyacağını ve onların içini nasıl rahatlatacağını *iyi öğrenmiş olduğunu dile getirmektedir*. Ayrıca vücut ve vicdanının sınırlarını da belirlemeye önem verdiğini söyleyen M, belirli bir

sınırı aşarak madde kullandığında, vücuduna zarar verdiğini ve böyle olunca da düşünme kapasitesini kaybetmesi nedeniyle özgürlüğünü yitirdiğini belirtmektedir. Bu nedenle M'nin *devlet, aile, vücut ve vicdan* otorite ve bilginin sahibi olarak varsaydığı düşünülmüştür. Aşağıda bu ifadelerine bazı örnekler bulunmaktadır:

Alıntı 6 (1. Görüşmeden)

491. M: Yani mesela şu anda içmememin sebebi de para değil hani, param olsa bile gidip içmiyorum.
 T: Hıhı. (.) Nedir şu an içmemenizin sebebi?
 M: Ya **yoksunluğu yaşamak istemiyorum**, sıkıntıları yaşamak istemiyorum.
Sıkıntıdan kaçmak istiyorum.

Alıntı 7 (5. Görüşmeden)

229. M: Ya, o konuşma (polislerle konuşma) sırasında mesela hani onların söylediği güzel ya da kötü şeyleri (.) sadece şu şekilde değerlendirdim, **acaba beni serbest bırakırlar mı bırakmazlar mı. Yani konuşurken başka hiçbir amacım yoktu.** Belki onların amacı farklıydı ama **benim amacım tamamıyla hani işlem yapmamalarına çalışmaktı.** Çünkü (.) işlem yapıldığı zaman da devlet (.) baya bir uğraştırıyor. ° Yani ° (.) yani uzun süreli bir (.) işlem oluyor. Hem de mahkemeye gitmek (.) ondan sonra denetim (.), tahliller, imzalar. Yani bunaltıcı bir süreç. Yani aslında bir faydası olduğunu düşünmüyorum onların konuşmasının. **Direkt serbest bıraksalar daha güzel olur ((burada hafif gülüyor))**
299. M: Hani, direkt↓ **hem usulü biliyorum hem kanunu biliyorum. Bir de hoşuma gidiyor hani** (.) bunu yaparsam ne ceza alırım ya da **yırtmak için nasıl (0.1) yollar izlemeliyim.** Ya da (.) işlediğim suçu (.) nasıl hafifletebilirim yani cezasız mı?
306. M: Hıhı. Zaten eğer mezun olursam avukatlık düşünüyorum. Uyuşturucu davalarına bakarım diye düşünüyorum. Mesela (0.4) yani (0.1) **para da kazanırım (.) içerim de.. Ondan sonra kimse de karışmaz** ↓ ((cümle bütününde ses düzeyi normalden düşük)). **Ama içmeyi abartmamam lazım.** (.) Abartırsam kendim düşerim.
738. M: Genelde güzel yalan söylediğimi düşünüyorum. Mesela yalanlarım yakalandığında da. İki gerçeği söylerken de başka bir yalan uydurabiliyorum. Yani o da yakalanırsa başka bir yalana artık karşımdaki bütün yalanlarımı anlıyorsa eğer (.) kesin eminse artık yalan söylememden bıkeyor ve sormayı bırakıyor.

Tüm bu söylemlerinde otorite ve gücün sahibi olduğunu varsaydığı devlet, aile, vicdan ve vücudunun sınırlarını tanımlayarak onları belirleme ve yönetme girişimleri, M'nin perversiyon yapılanmasında olduğunu akla getirmektedir (bkz. Gökdemir-Bulut, 2017; Fink, 1996). Bilen özneye ilişkin varsayımından hareketle terapistle konuşurken ise, Başka'nın arzu ve taleplerini ve buna bağlı sınır ve cezalarını iyi bildiğini, bunlardan kurtulmanın yollarını çoktan bulduğunu belirtmektedir. M her türlü yasa koyucunun sınırlarını öğrenme girişiminde *bulanabileceğine* vurgu yapmaktadır. Başka'nın arzu ve cezasına dair "bilgisine" yaptığı bu vurgu M'nin bilen Özne'yle ilişkilenebilmesindeki perversif konumu olarak tekrar etmektedir.

Bu ilişkilenebilme içerisinde terapistin ise, devletin zorunlu kıldığı kurumun bir çalışanı pozisyonunu kabul etmemeye çalıştığı, onun kendisine güven duyabileceği, bilgilerinin paylaşılmayacağı ve burada rahat konuşabileceğine yönelik mesajlar vermeye çalıştığı görülmektedir.

5. Görüşmedeki Çatışma Noktaları: Terapist Değişikliğine İkna Edilme ve Bilgi Gizliliği Konusu

M bu görüşmelerden önce, kurumdaki personel ile takip şeklinde görüşmelere katılıyordu. Kurumla üniversite kliniği arasında yapılan iş birliği sonucunda kendisine uzman terapistlerden terapi alabileceği duyurusu yapılmış ve bu görüşmeye yönlendirilmişti. M bu görüşmeye katılmayı onaylamış; ancak ilk görüşmede terapistle kararsız olduğunu söylemiş, kendisi ile devam etmesi için diğer terapistten farkını açıklamasını ısrarlı biçimde istemiştir. Görüşmeden sorusuna "henüz cevap alamadığımı" belirterek ayrılmış olsa da sonraki görüşmelere gelmiştir. Ancak terapist ve M arasında bu terapilerin amacı ve içeriğinin kendisine anlatılması konusu anlaşmazlık noktası olarak sıklıkla belirmiş görünmektedir. *Uzman* olarak yönlendirilen terapistle konuşurken *hasta* konumunda bulunan M'nin, kendi başarılarından söz ettiği, terapist ile benzerlikler kurmaya çalıştığı belirgindir. Aşağıda konu ile ilgili alıntılar verilmiştir:

Alıntı 8 (1. Görüşmeden)

156. M: ... Üniversitesi'ndeyim **ben de**. Şey, kampüsünde. ...(terapistin üniversitesi)'yle sınırlar **biz de**. (...) ... fakültesinde son senem (.)

918. T: Tamam bugün burada duralım. İı

M: **Ben soruma cevap alamadım.**

T: Evet sorunuza yanıt almak nasıl bir şey, bu süreçte o da çalışacağımız bir şey?

M:Şu anda mesela karşılaştıramadım. Yani **hak verirsiniz ki** (.)

karşılaştırmam için (.) **sizin konuşmanız gerekiyor.**

T: Hıı.

M: Konuşur musunuz rica etsem?

T: Himm. Nasıl bir şey bekliyorsunuz mesela?

M: **İşte anlatın yani, ne yapıcaz ne edicez, nasıl bir yol (.) izlicez.**

Hocadan (kurumdaki terapist) farkınız (.) ne olacak?

Değerlendirme

Yukarıda Lacanyen Söylem Analizine bir örnek olarak M ile yürütülen terapi sürecinde madde bağımlılığının yasa ile ilişkisi incelenmiştir. Bu incelemenin sonucuna göre, ilk olarak, terapi sürecinin yasal bir zorunluluk zemininde kurulmuş olmasının sürecin kurulması ve ilerletilmesinde olumsuz bir etkisinin olduğu görülmüştür. M bu zorunlu ortam ve terapistin kurumsal pozisyonu içerisinde, sıklıkla anlattıklarının yasal mercilerle ve ailesiyle paylaşılıp paylaşılmayacağına dair tedirginlik hissetmiştir ve görüşmelerde M'nin birçok noktayı kapattığı görülmüştür. Yalnızca yasal olarak nasıl 'yırtabileceğini' düşündüğünü belirten M, güç pozisyonundan gelen bu terapi çerçevesiyle de benzer biçimde ilişkilmiştir. *Bu durum güvenin yok olduğu ve terapiye yönelik talebin olmadığı koşullarda yürütülmek istenen terapilerin güç ve otoriteye ilişkin pozisyonlanışının önemli ölçüde etkilendiğine işaret etmiştir.* Başvuran kişide temel bir talebin ve güvenin olmasının terapinin temel özelliklerinden olduğu görülmüştür. Kimi örneklerde, zorunlu olarak gelen kişilerin sadece katılım için imza atıp gitmek istediği ya da orada bulunsa da yüzeyde kalıp konuları kendine değdirmeye çalıştığı bilinmektedir; çünkü bu kişilerde gerçek bir talep oluşmamıştır. Böyle bir kurum zorunluluğunda çalışacak bir terapist ilk olarak kişide talep yaratmak üzerine çalışmalıdır. Zorunlu olarak gelenlerin terapiye yatırımlarının düşme olasılığı artacak olsa da terapistin hastanın oraya zorunlu olarak geliyor oluşunu tanıması ve kişinin bu durumda bu olanağı değerlendirilebileceğini içeren bir başlangıç yapması talep oluşumunu sağlayabilir.

İkinci olarak, M sigaradan başlayarak ilerleyen çok çeşitli madde kullanımlarının olduğunu anlatmış, ancak sonrasında maddenin ne olduğu ve türü üzerinden konuşmamıştır. Yapılan çalışmalarda da belirtildiği gibi (Loose, 2011; Malone ve Baldwin, 2011), nesnenin ne olduğunun yerine, Başka ile ilişkilerdeki yerinin önemli olduğu, M'nin sıklıkla maddenin ilişkilerindeki yerini konuşması üzerinden görülmüştür. M'nin diğerleriyle madde kullanıp kullanmadığına dair şüphe üzerinden ilişkilendiği görülmektedir. M'nin bu madde kullanım belirsizliği ile bir zevk (jouissance) aldığı yem atılma, tahlile götürülme, takip edilme örneklerindeki oyunlar üzerinden belirginleşmiştir. Bu nedenle M'nin madde kullanımına ilişkin oluşturduğu *şüphenin* arzu nesnesi rolünü aldığı söylenebilir. Terapistin de sıklıkla M ile madde kullanımı belirsizliği üzerinden ilişkilendirilmiş olması söz konusu durumun

tekrarlanması niteliğindedir. Bu durumda M ile madde kullanımı şüphesi üzerinden ilişkilenelemeye çalışmak önemli olacaktır. Diğer bir ifadeyle, tüm ilişkilerinde ortaya çıkan bu konumlanmanın kesilmesi için madde şüphesi ile ilişkilenemenin terapi ilişkisinde durdurulması önemlidir. Terapistin bu şüphesi arttırdığında, madde kullanıp kullanmadığına dair sorular sorarak oyuna dahil olmak yerine, kurumun kuralını getirerek (madde kullanımı olmadan görüşmelerin devam edebileceği ya da olduğunda edemeyeceği), görüşmeyi o gün için bitirmesi, yasadan konuşması önemli olacaktır.

Diğer bir nokta, M'nin yasal düzenlemeler ve ceza kapsamında alınan bu terapi yükümlülüğü içerisinde devlet, aile, vicdan ve vücudu bilgi ve gücün sahibi olduğu pozisyonlar olarak varsayması konusudur. Bu yapılanışı aracılığıyla M, tüm bu güç ve bilgi sahibi olan konumların bütün sınırlarını çok iyi derecede öğrendiğini ve böylece bu kural ve sınırları aşabileceği *kendine özgü sınırlar* belirlediğini göstermektedir. M bu söylemleri ile yasaya çağrı yapmaktadır, çünkü en nihayetinde yasadan (onun koyulma ve işletilme süreçlerinden) şüphe duyduğu düşünülebilir. Yalnızca sisteme uyuyor ve tüm yasa koyucuların kurallarını cezayı engellemek adına benimsiyor gibi görünmektedir. M, madde ile ilişkileneğinde *Başka'yı reddetmekte, kendi ifadesiyle onları aşarak 'tatil modu'nda, zevkin içinde bulunmaktadır*. Yapılan çalışmalarda da bağımlılıkta Özne'nin en nihayetinde kendisinin saf efendisi kendisi olarak zevki edinmek için *Başka'nın aracılığından geçme zorunluluğunu ortadan kaldırma girişiminde* olduğu belirtilmektedir (Meyer, 2011). Charles Melman'ın (1999) bir ifadesine göre, bağımlılıkta obje a (arzu nesnesi) artık Başka'da aranmamakta, bunun yerine bir ilaçta/nesnede bulunmuş gibi satın alınmaktadır (akt. Malone ve Baldwin, 2011). Bu girişimin nedeni Başka'nın talebinin Özne'nin sosyal bağlantısını kısıtlanmasıdır çünkü kişinin Başka'ya sunacağı her talep Başka tarafından reddedilme ya da kötüye kullanılma olasılıklarını barındırmaktadır. Bu olumsuz olasılık içinde Özne, bağımlılık aracılığıyla Başka'yı bütünüyle reddederek artık Başka'ya ihtiyaç duymaz hale gelmektedir (Meyer, 2011). Böylece Özne bir nesneyi güvence altına almakta ve ideal doz ile öngörülebilir bir zevk üretmektedir. Bu nedenle Freud'a göre bağımlılık fallusla ilişkiyi sürdürme yoluyla, Lacan'a göre bağımlılık fallus aracılığıyla değil, fallusla ilişkiyi *keserek* zevk elde etme yoludur (akt. Svolos, 2011).

Temelde maddenin mutluluk verdiğini ve bu nedenle onu engellemesi gerekmediğini düşündüğü görülen M'nin kesintisiz bir zevk içinde olma talebi olduğu görülmektedir. Bağımlılık sıklıkla Özne'nin doyumsuz zevk alımı, zevki durdurumama isteği biçiminde yorumlanmaktadır. Santos ve Leao (2012) da madde bağımlılığı ile kapitalist söylemi ilişkilendirmiştir; ancak bu ilişki çelişkili olma aracılığıyla. Kapitalist söylemde, Özne'nin artı-zevke arabuluculuk olmaksızın anında *zevk fazlasına* (artı-jouissance) erişebilmesinin

mümkün olduğu inancı doğrulanmaktadır (Evaraert, 2017). Kapitalist söylem içine dalmış olan Özne, bu nesnelere söylemin temsilcisi olduğu yanılgısına kapılmakta ve zevk fazlasının olasılıklı olduğuna inanmaktadır (Canabarro ve D'Agord, 2012). Bağımlı, mutlak zevke ulaşmak için *kapitalizm tarafından üretilen ve keşfedilen nesnelere* kullanmakta ve böylece orada yatan *imkânsızlığı* (tatminin/tamlığın imkânsızlığını) ortaya çıkarmaktadır (Bryant, 2013). Bu nedenle Santos ve Leao (2012) ile Van Den Hoven, (2002) en temelde *bağımlılığın sosyal bağlardaki başarısızlığı suçlama girişimi* olduğunu ifade etmektedir. Rik Loose (2011) da “Artan biçimde tatmin olmuş hissetmek zorunda olduğumuz zevk ve tüketim toplumu tarafından yönetiliyor, öyle ki, çok *iyi hissetmemek* giderek katlanılmaz hale geliyor” diyerek toplumun iyi hissetme zorunluluğuna vurgu yapmaktadır.

Yapısal bağlamda değerlendirildiğinde, bağımlılık nevroz ve perversiyonda fazla zevkin sağlanması meselesi olarak gerçeklik ya da dilin zevk üzerine koyduğu “sınırları askıya alma girişimi” iken, psikozda bağımlılık dayanılmaz olan zevkin (bütünlüğün) yönetimi ile ilgilidir. Yani bağımlılık psikozda dilin düzgün bir şekilde işlev görememesi nedeniyle dilin yerine geçmekte, düzenleyici olmaktadır (Loose, 2011). Tüm bu incelemeler sonucunda, M'nin perversiyon yapılanması ile sınırları askıya alma girişiminde olduğu düşünülmüştür.

Son Söz

En nihayetinde M, Başka ve yasa koyucuların sınırlarını iyi biçimde tanımlayarak olası cezaları engelleme girişimlerinde bulunmakta; Başka'yı suçlayan bir söylemde Başka'yı tanımamakta ve eksikliği reddederek zevke direk ulaşımı sağlama çabasıyla konuşmaktadır. Toplumsal söylem içinde ise zevke ulaşım çağrılarının arttığı, yasal düzenleme ve sistemlerin ise bu artışı besler bir pozisyonda kapitalist söylemin etkisinde şekillendiği görülmektedir.

Pozitif yaklaşımdan öte taşan psikanaliz çalışmaları ile dilin önemi ortaya çıkmaktadır. Lacanyen Söylem Analizi, konuşma ve söylemin çalışma nesnesi olarak alındığı psikanalitik çalışmalar için önemli bir kuramsal zemin oluşturmaktadır. Bu analizde odak noktası özellikle anlamın yorumlanmasını ve araştırmacının bilgiye ulaşmasını hedefleyen bir yaklaşımdan öteye geçerek; metnin karşıtlığına, farklılığına, anlamın düştüğü ve bozulduğu yerin açılmasına dayanmaktadır. Sosyal Psikoloji çalışmalarıyla ortaya konmuş bu görece yeni yaklaşım, yapısı itibarıyla karşılıklı konuşmanın olduğu klinik alan içinde de çalışılmak için uygun görünmektedir. İlerde, çalışmacı ve/ya klinisyenler kendi öznellikleri içinde, dil, Özne ve Başka ilişkisinde, söylem üzerinden sorularını bu kuramsal zemin içinde ele alabilirler.

Kaynakça

- Arkonaç, S. (2017). Psikolojide Lacancı söylem analizi: Yedi teorik öge. Erişim adresi: <http://sibelarkonac.blogspot.com.tr/2017/03/psikolojide-lacanc-soylem-analizi-yedi.html>
- Balnaves, M. ve Caputi, P. (2001). *Introduction to quantitative research methods: An investigative approach*. London: Sage Publications.
- Baltacı, S. (2018, Nisan). Altın Vuruş: Bağımlılığın Söylemi. *Lacanyen Psikanaliz Sempozyumu, 2018 Bahar*, Ankara.
- Bryant, L. R. (2013, Şubat 11). The discourse of the capitalist and the new symptom. *Larval Subjects*. Erişim adresi: <https://larvalsubjects.wordpress.com/2013/02/11/the-discourse-of-the-capitalist-and-the-new-symptom/>
- Burr, V. (1995). *An introduction to social constructionism*. London: Routledge Press.
- Canabarro, R. C. S. ve D'Agord, M. R. L. (2012). Drug addiction and social discourses. *Revista Latinoamericana de Psicopatologia Fundamental*, 15(3), 482-496. Erişim adresi: <https://dx.doi.org/10.1590/S1415-47142012000300003>
- Derrida, J. (1978). *Writing and difference*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Doğan, B. (2012). Kültür kavramı, tarihsel süreçte kavramın gelişimi ve içeriği. *Örgüt kültürü içinde* (ss. 9-38). İstanbul: Beta Basım.
- Evans, D. (2006). *An introductory dictionary of Lacanian psychoanalysis*. London: Routledge.
- Evaraert, V. (2017, Mayıs 16). *Addiction*. Erişim adresi: <https://www.pipol8.eu/2017/05/16/addiction/?lang=en>
- Fink, B. (1996). *The Lacanian subject: Between language and jouissance*. Princeton, New Jersey.
- Foucault, M. (1976). *Discipline and punish: The birth of the prison*. London: Allen Lane.
- Frank, G. (1997). Is there life after categories? Reflexivity in qualitative research. *The Occupational Therapy Journal of Research*, 17(2), 84-97.
- Frosh, S. (2014). Disintegrating narrative research with Lacan. I. Parker ve D. Pavon-Cuéllar (Ed.). *Lacan, discourse, event: New psychoanalytic approaches to textual interminacy* içinde. London: Routledge.
- Georgaca, E. (2000). Reality and discourse: A critical analysis of the category of 'delusions'. *British Journal of Medical Psychology*, 73, 227-242.
- Georgaca, E. ve Avdi, E. (2009). Evaluating the talking cure: The contribution of narrative, discourse and conversation analysis to psychotherapy assessment. *Qualitative Research in Psychology*, 6, 233-247. doi: 10.1080/14780880802146896

- Gökdemir-Bulut, B. (2017). Lacanyen bakış açısından pervert yapı kavramı ve terapötik öneriler. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 4(1), 26-38. doi: 10.31682/ayna.470731
- Homer, S. (2016). *Jacques Lacan* (2. Baskı, A. Aydın, Çev.). Ankara: Phoenix yayınları (2005).
- Jefferson, G. (2004). Glossary of transcript symbols with an introduction. G. H. Lerner (Ed). *Conversation analysis: Studies from the first generation* içinde (ss: 13-31). Amsterdam: John Benjamins.
- Kuş, E. (2003). *Nicel-nitel araştırma teknikleri: Sosyal bilimlerde araştırma teknikleri nicel mi nitel mi?* Ankara, Anı yayınları.
- Lacan, J. (1977). *Ecrits: A selection*. London: Tavistock.
- Lacan, J. (1998). *The seminar of Jacques Lacan, Book XI: The four fundamental concepts of psychoanalysis* (Çev. J.-A. Miller, Ed. ve A. Sheridan). New York, NY: W.W. Norton.
- Loose, R. (2011). Modern symptoms and their effects as forms of administration: A challenge to the concept of dual diagnosis and to treatment. Y. G. Baldwin, K. Malone ve T. Svolos (Ed.), *Lacan and addiction* içinde (ss. 1-38). London: Karnac Books.
- Lutz, W. ve Knox, S. (2014). Quantitative and qualitative methods for psychotherapy research: Introduction. W. Lutz ve S. Knox (Ed.), *Quantitative and Qualitative methods in psychotherapy research* içinde (ss. 1- 6). Sussex: Routledge.
- Malone, K. ve Baldwin, Y. G. (2011). Viewing addictions through Lacanian lenses. Y. G. Baldwin, K. Malone ve T. Svolos (Ed.), *Lacan and addiction* içinde. London: Karnac Books.
- Naparstek, F. (2011). New uses of drugs. Y. G. Baldwin, K. Malone ve T. Svolos (Ed.), *Lacan and addiction* içinde, (ss. 39-58). London: Karnac Books.
- Negro (2014). From the superego to the act: Analysis of the modalities of the subjective position in discourse. I. Parker ve D. Pavon-Cuéllar (Ed.), *Lacan, discourse, event: New psychoanalytic approaches to textual interminacy* içinde. London: Routledge.
- Parker, I. (1998). *Social constructionism, discourse and realism*. London: Sage.
- Parker, I. (2005a). Lacanian discourse analysis in psychology: Seven theoretical elements. *Theory & Psychology*, 15(2), 163-182. doi: 10.1177/0959354305051361
- Parker, I. (2005b). Discourse. *Qualitative psychology: Introducing radical research* içinde. England: Open University Press.
- Parker, I. (2015). *Psychology after discourse: Concepts, methods, critique*. London: Routledge.
- Pavon-Cuéllar, D. (2014). From the word to event: Limit, possibilities and challenges of Lacanian Discourse Analysis. I. Parker ve D. Pavon-Cuéllar (Ed.), *Lacan, Discourse, Event: New Psychoanalytic Approaches to Textual Interminacy* içinde. London: Routledge.

- Pavon-Cuéllar, D. ve Parker, I. (2014). Introduction. I. Parker ve D. Pavon-Cuéllar (Ed.), *Lacan, discourse, event: New psychoanalytic approaches to textual interminacy* içinde. London: Routledge.
- Svolos, T. (2011). Introducing the “New Symptoms”. Y. G. Baldwin, K. Malone ve T. Svolos (Ed.), *Lacan and addiction* içinde (ss. 75-88). London: Karnac Books.
- Van Den Hoven, G. (2002). Toxicomania in context. *Psychoanalytical Notebooks*, 9. EriŐ im adresi: http://londonsociety-nls.org.uk/Publications/009/van-den-Hoven-Gabriela_Toxicomania-in-Context.pdf
- World Health Organization (2018, Nisan 21). Management of substance abuse: Facts and figures. EriŐ im adresi: http://www.who.int/substance_abuse/facts/en/
- Young, L. S. (2014). Becoming Other to oneself: Misreading the researcher through Lacanian Discourse Analysis. I. Parker ve D. Pavon-Cu  llar (Ed.), *Lacan, discourse, event: New psychoanalytic approaches to textual interminacy* içinde. London: Routledge.

EK-1:

Parker'ın Lacanyen Söylem Analizinde Yedi Temel Teorik Öge Çalışmasından Belirlenen Genel Özellikler

Metnin Biçimsel Özellikleri (Formal Qualities of Text)

- Lacanyen söylem analizi içerikten (*content*) daha çok biçime (*form*) odaklanır. İçerik önemli olmakla birlikte, biçimin içinde değerlendirildiğinden, diğer analizlere göre biçime daha fazla önem verir. Çünkü bu analizde amaç konuşmanın arkasında yatan bilinçdışı anlamı ortaya çıkarmak değildir. Gösterenlerin/metindeki işaretleyicilerin (*signifiers*) işaret ettiği anlamı yorumlama amacından kaçınır (Lacan klasik psikanalizin bu biçimde yapılanmasını eleştirmektedir).
- *Analiz nesnesi, metindeki işaretleyicilerin düzenidir.* Bu analiz tekrar eden biçimlerin (belirli temaların, işaretlerin, sözcüklerin vb.) metin içinde organize olma biçimi ile tekrarların birbirlerinden farklılaşmalarını veya belirli bir dengede (*tension*) tutulmalarını inceler ve mutlak farka ulaşmayı amaçlar (*absolute difference*).
- *Metnin kuruluşuna, organize olma biçimine odaklanır. Metnin bozularak ve dağıtılarak açılmasını amaçlar, özellikle işlevin belirsizliğine, anlamsızlığa (*nonsencial*) ve söylenmeyen gösterene bakar:* yokluğun/yok olanın işlevi nedir? Bu gösterenlerin konuşmadaki düzeni nedir? Açıklamalardaki değişkenlik ve fark nedir? Bu durumu yaparken meseleyi herhangi bir şekilde karakterlerin biyografilerine indirgeme girişiminden kaçınır, daha çok anlamlı olmayan işaretleyiciler arar ve bu anlamsız öğelerin metnin düzeninde oynadığı rolleri belirlemeye çalışır.

Temsilin Sabitlemesi (Anchoring the Representation)

- *Kişinin ve dolayısıyla metnin etrafında dönüp durduğu 'sabit noktalar' (fixed points), Lacan'ın 'dokuma noktaları' ya da 'kapitone noktası' dediği, anlamın dile tutturulduğu yerlerdir.* Bu noktalarda temel gösterenler (*master signifiers*) bir konuşmadaki temsilin çapaları olarak değişime maruz kalmayan, işler böyle yürür gibi bir ısrarın faaliyeti olarak yer edinir. Bu noktalar konuşmanın etrafında döndüğü yerlerdir, söylemin ya da yaşamın düzenlendiği düğüm noktalarıdır. Bu düğüm noktaları analist tarafından gizil içerik gibi ortaya çıkarılabilir olarak görülmemelidir, bunlar analist tarafından *oluşturulmuştur*. Bu noktalama yerleri *ikili için* küçük bir sembolik düzeni bir arada tutar. Canlı bir konuşmadan metnin analizine bakacak olursak, görüşmenin ve alıntılarının nasıl seçileceği, analitik noktalar oluşturmak için nasıl temsil edileceği de her zaman bir karara bağlı olduğundan araştırmacı tarafından da bu noktalar sonradan konmaktadır.
- Lacanyen analistlere göre, metne hâkim durumda olan bu *temel gösterenler geçmişe dönük olarak (retroaktif)/olaydan sonra (after the event) anlam kazanırlar.* Lacan bir cümlemin noktalama işaretlemesinin cümlemin kast ettiği şeyden ne anlaşılacağını geriye dönük şekilde belirlediğini söyler. Dolayısıyla görünürdeki sebep ve sonucun mantığı tersine çevrilmiştir. Bu belirli gösterenlerin ya da temsiliyetlerin tekrarı da bu sürecin geriye dönük olarak (*retroactive determination*) bir işlev edindiğine işaret eder. Lacan'ın 'logical time' dediği mantıki zaman kavramı bu konu üzerinedir. Önceki durum/konuşma, geriye dönük olarak yeniden inşa edilir. Bir konuşmada konulan nokta, kendinden önceki cümleyi belirler. *O halde söylem analizinde de cümlelerin sonu görevindeki demirleme noktaları aranacaktır ki bu noktalar kendinden sonraki özgün başlangıç noktasını belirleyecektir*
- Gösterenin metne hâkim olduğu pozisyonlar olarak *efendi pozisyonu* (*position of mastery*) bulunur. Konuşan iki Özne arasında tanınma savaşı, temel gösterenin pozisyonunu elde etme savaşıdır. Özneler bu konumlanmaya göre konuşmaktadır.

Faillik ve Belirlenim (Agency and Determination)

- *Bir metinde bilinçdışının ne olduğunun analizi, bir şeyin söylendiği herhangi bir anda başka bir şeyin söylenemeyeceğini varsayan boşluk ve deliklerin analizidir.* Lacanyen

söylem analizinde bilinçdışı, metinde yokluk (absence) işlevini gören şeydir ve bu analizi var olanı tarif etmeyi amaçlayan konuşma analizinden farklı kılan da budur: Var olandan öte, eksikliğin, yokluğun, deliklerin analizi. Kaybolan şey (bastırılmış materyal) metne karşı bilinçsizdir ancak metni biçimlendirmek için çalışmaktadır.

- *Arzu nesnesi (object petit a)*: Konuşmacının etrafında dönüp durduğu, 'sebebe' olarak düşündüğümüz, tanımlanamaz ve büyüleyici bir şeyin rolüdür. Nesne ampirik olarak gerçek değildir ama analitik içerik için yerçekiminin eş anlamlısıdır. Metnin oluşmasının, kişinin konuşmasının nedenidir, kişinin eksikliğidir. Kişinin eksikliği ise Başka'nın söylemi üzerinden kurulur.

Bilginin Rolü (The Role of Knowledge)

- *Metinde konuşmacının bilginin sahibi olduğunu farz ettiği yer (subject supposed to know) kişi için otoriterinin ve gücün konumlandığı yeri göstermektedir.* "Başka bir varlık değil, Özne'nin söylemini geçerli kılma ve Özne'nin kendi öznel konumunu *garantileme işlevidir.* Özne bilginin Başka'da olduğunu varsayar (subject supposed to know) ve bu varsayımına göre konuşmada bir konum/pozisyon alır. Analiz içinde de metinde bilginin farz edildiği noktaların izini sürerek otorite ve iktidarın farz edildiği yerler işaretlenir.
- *Başka'nın isteği ve konuşmadaki işlevi hemen her zaman belirsiz/örtüktür ve Özne sorar:* Başka benden ne istiyor? Özne'nin Başka'nın arzusunun ne olduğuna dair *verdiği cevap* ve bu cevapla öznel ilişkilendirme biçimi, Özne'nin kendine özgü klinik yapısını oluşturur. Bu bağlamda Özne dil ile ilişkisi içinde farklı *klinik yapılanmalar* oluşturur: Örneğin obsesif yapılanma bağımsızlığın erkeksi reddini ortaya koyarken, histeride Başka'ya yönelik suçlama bulunur. Psikozda Başka'nın manipülatif olduğuna yönelik paranoyak hisler bulunurken, perversiyonda Başka'nın zevkinin nesnesi olmaya yönelik girişimler bulunur.

Dildeki Konumlar (Positions in Language)

- Lacan meta bir dilin konuşulamayacağını (no metalanguage can be spoken), dilin sınırları dışında, ondan bağımsız ve onun üzerine çıkabilecek başka bir dil olamayacağını söyler. *Kişinin bütün sırları, söylenmemişleri ve bastırılmışları metnin içindedir.*
- *Durumun öznesi olmaya karşın sözcenin öznesi olmak,* Öznenin gerçekliğine karşın analistin özne için gerçekliğidir. Kişi için konuşmasında temel gösteren olarak beliren öğenin tarihsel bir başlangıcı ve nedeni vardır, ancak bu durumsallık sorunun çözümüne yardımcı olmamaktadır. Öte yandan sözcenin Öznesi olan birey, konuşmasına hâkim olan temel gösterenlerle, konuşmanın akışını bozan, boşluklar ve açmazlar yaratan gösterenlerin oluşturduğu, gerçekliği söylemdeki çatışmalarla beliren bir öznedir.
- *Analiz, gerçeğin görünmesini açmaya çalışır, ancak bu gerçek sabit bir tanım içermez, Özne'nin gerçeğidir (subject's truth).* Gerçek (real) söylemin dışındaki bir alemde belirlenebilir değildir; ancak temsilin kırıldığı bir notada, bir travma veya şok anında bundan sonra konuşabilsin diye üzeri hızla kapatılarak işleyen bir şeydir.
- Her iletişim dinleyiciye yöneltmiş ve tanınma ihtiyacı içerisinde olunan bir iletişimdir Bu analizde *mesajın ters olarak geri dönüşüne* odaklanılır. Örneğin, suçlu olduğunu söyleyen öznenin ötekenden talebi masum olduğu mesajıdır. Ya da yalan söylediğini söyleyen kişi "doğru söylüyorsun" cevabını talep eder.

Bakış Açısının Açmazları (Deadlocks of Perspective)

- *Lacan'a göre anlaşma yoktur (no agreement).* Analist ve analizan arasındaki bir yorum üzerine anlaşmak imgesel düzenin işlediğini gösterir. Bu analizde amaç kişi ile analistin anlaşığı noktaları değil, aksine anlaşamadığı, çatıştığı noktaları analiz etmektedir. Çünkü Lacan'a göre iki karakter arasındaki ilişkiyi anlaşmazlık noktası şekillendirmektedir.
- *Cinsel farklılıklar, biyolojik farktan öte olarak, erkek ve kadınların kültürel olarak kurulmuş konumlanmalarına işaret eder.* Erkeksi (maskülen) ve kadınsı (feminen) konumları analiz etmeye odaklanır.

Metinsel Malzemenin Yorumlanması (Interpretation of Text)

- Söylem analizi, özellikle bir fenomenin *yorumlandığı* fenomenoloji analizi değildir.

- Söylem analizinde amaç, metni dağıtıp bozarak daha derinlemesine açmak ve böylece *işlevini belirleştirmektedir*. Burada analist söylemsel işlevi yorumlamaktan kaçınarak açılmasına aracılık eder. Elbette bunu yaparken analistin de refleksif konumu işin içine dahil olacaktır, bu nedenle bu konunun da analiz edilmesi önemlidir. Ancak bu refleksif konum ne basitçe araştırmacının çalıştığı materyale yatırımdır, ne de bu araştırma sorusuna onu götüren bir seyahattir. Bunlar yerine, refleksivite araştırmacının politik, teorik ve kurumsal pozisyonlarındaki görüşlerine göre materyalle ilişkili haritasıdır. Efendi söyleminden konuşan analist, eksik olmayan bir görüntüsünün ardında sahipmiş gibi görüldüğü bilgiden eksik olan bir öznedir. Üniversite söyleminde bir analist, bilginin sahibi konumuna yerleşir ve kişi için bildiği farz edilen özne olma durumunu pekiştirir, kişinin bilgiye sahip olmama durumunu pekiştirmesiyle histerik söylemi tetikler. Analistin diskurunda bir analistin amacı analizi belirsiz durumda bıraktığı arzuya analizde tutarak aktarımın yolunu açmak ve analizini sürdürmesini yürütmektir.

EK-2:

Jefferson Kodlama Sisteminden Seçilmiş Olan Kodlama Sembolleri

(())	araştırmacı notları.
(.)	anlık durma
(0.0)	durma süresi
(Ø)	Konuşmanın olmayışı, sessizlik.
-	Kesilme
↑↓	ses yüksekliğinde artma-düşme
KELİME	daha yüksek sesle söylenen
°kelime°	daha alçak sesle söylenen
(h)	gülme, ağlama, aşırı nefes alma gibi vurgular

Lacanian Discourse Analysis Perspective in Psychology: Investigating the Relationship between Substance Addiction and Law in a Therapy Process

Summary

Addiction

Cultures as well as language and laws determine the relationship of the subject to the object of desire. In other words, the cultural context constitutes the subject's needs for establishing a relationship with the world and regulation the desire. Cultural and temporal interpretations define the acceptability of the overuse a substance in society. (Malone & Baldwin, 2011).

When we look at the present day, it is seen that there is a high increase in dependency types and rates (World Health Organization, 2018). With this increase, preventive and protective programs have also increased within the scope of state policies. In contrast, in social discourse, a structure that encourages the use of substances has developed. For example, the shopping discounts, fast food systems or happy hours promote the idea that people can get more pleasure. On the one hand there is an increase in the prohibitions on addiction, but on the other hand there are statements that the subject must reach pleasure and deserves it.

Language, Discourse and Discourse Analysis

The movement of “turn to language” emphasizes the need to focus not only on what the subject said but also on how the subject said (Pavon-Cuéllar & Parker, 2014). This view, which widened towards other areas of social sciences, brings the talk to be treated as an act of the individual rather than as a mere tool (Georgaca, 2000; Harper, 1996).

Discourse is the organization of language in a certain type of social relations (Parker, 2005b). When the term discourse analysis is mentioned, an umbrella term should be considered according to Harper (1995), because there are many methods of analysis that are directed from different theories.

Lacanian Discourse Analysis

The Critical Discursive Psychology Approach has been demonstrated by Ian Parker (1998) and his team and they think that classical discourse is politically limited. Thus, Parker presents a methodological theoretical background through Lacan's work. According to this, the classical discourse approach focuses only on diversity by looking at the similarities and differences in a text; however, the focus of discourse analysis should be *contradiction*. The

analysis of a discourse should focus on *the contrast of the text, semiotic, power, and socio-historical construction*.

Method

In this study, three of the therapy interviews (the sessions of 1.,5., and 7.) with a person Mr. M., who came to the center for substance addiction were selected. A total of 154.67 minutes audiotapes were recorded and transcribed. Texts were evaluated based on the seven basic theoretical elements of Lacan, which Parker described. With this base, the analyzed points were determined as a) Unspoken/None; b) Signifier and Repetition; c) Relation with Other; d) The Role of Other; e) Conflict Points in Talk.

Analysis and Discussion

Firstly, the analyses illustrated that power and authority positions were significantly affected in therapies where trust was lost and there was no demand for therapy. Secondly, as stated in the studies (Loose, 2011; Malone & Baldwin, 2011), in the conversation of M, the place of the object in relation with Other is important instead of what the object is. M stated that when his family's doubt increased they made a test to control the ratio of substance in his blood and he felt excited at those times. It can be said that he enjoyed (got jouissance) about whether he used a substance or not, and the doubt that he made about substance using took the role of the object of desire. Thirdly, M presupposes the state, family, conscience, and body as positions owned by the knowledge and power within the scope of legal arrangements and punishment. M has learned all the limits of these authority positions very well. Fourthly, in the studies, it is stated that addicted subject attempts to eliminate the necessity of passing through the Other to obtain pleasure as the pure master of himself (Meyer, 2011). According to this, dependence removes the person from social relations and separates him/her from the Other. M also speaks of the position to blame of the systematic and social authorities and he is trying to prevent the punishment. Furthermore, M, who speaks of the deficits of the law and how they can be passed, states that he does not adopt the authority of another and that he rejects it.

Santos and Leao (2012) associate substance abuse with capitalist discourse. According to them, this relationship is by means of contradiction with capitalist discourse in terms of the structure of drug addiction. The addict uses objects produced and discovered by capitalism to achieve absolute pleasure, thus he reveals the impossibility that lies beneath it. Santos and Leao (2012) and Van Den Hoven (2002) state that dependence is an attempt to blame the failure of social ties. Finally, according to Loose (2011), addiction in neurosis and perversion is an attempt to suspend the limits that reality or language puts on pleasure.

In this context, M. attempts to prevent possible penalties identifying the limits of Other and legislators; he does not know Other, rejects the lack, and speaks with an effort to provide direct access to pleasure.